

Брехня дорожча за гроші?

Андрій Кокотюха, для «Телекритики», 24.09.2008

Перевірка відомих в Україні людей у телевізорі на поліграфі, який після фільму «Помилка резидента» досі іменують «детектором брехні», називається «**Тільки правда?**». Побачити програму можна від 29 серпня щоп'ятниці на **Новому каналі** о 22.20, а кому не лінки, той дізнається на сайті Нового: це шоу, цитую, «*безпрецедентне, яке не має аналогів на просторах СНД*».

Можливо, так воно і є. Справді, «детектор брехні», який у СРСР входив до першої десятки об'єктів, що успішно використовувалися в антизахідній риторичі (поруч із джинсами, рок-н-ролом, жуйкою та порнографією), в якості елемента телевізійного шоу використовується на моїй пам'яті вперше. Принаймні, в Україні. Хоча сам прилад добре знайомий українським, зокрема київським журналістам.

Не сприйміть як вияв марнославства, але ваш автор сім років тому був якщо не першим, то вже точно одним із перших журналістів, які пройшли тест на поліграфі, сфотографувалися за цим процесом, а потім написали репортаж під рубрикою «Випробувано на собі». Поліграф не просто розсекретили і дозволили показувати: незабаром інформація про те, що детектор брехні використовують в окремих випадках не лише наші правоохоронці, а й керівники серйозних комерційних структур для перевірки персоналу, перестала бути чимось сенсаційним. Поліграф давно просився в телевізор, і Новий канал першим підійшов до цього системно (хоча цей прилад уже, здається, випробовували в плюсівських «Чорним по білому»).

Насправді в цьому контексті використання наукової розробки під народною назвою «детектор брехні» у телешоу досить показове, якщо не знакове. Бо, як зазначалося вище, за допомогою цього приладу шукають зрадників, дітовбивць, маніяків, просто нечесних працівників. Тобто, використовують для серйознішої, ніж п'ятнична вечірня телевізійна забава, роботи. Наступним кроком десь через кілька років може стати міліцейське розслідування в режимі реального часу. Операм чіпляють мікрофони, їхні кабінети шпигують прихованими камерами, а оператор тиняється за ними по притонах та офісах. Потім, коли міліція в присутності журналістів затримає якого-небудь гвалтівника, його почнуть «колоти» просто в студії. Словом, якщо моя фантазія видається вам бідною, в телепродюсерів вона, очевидно, багатша.

Інакше як пояснити, що поліграф використовують для того, аби дізнатися, брешуть вітчизняні селебритізі чи все ж таки говорять правду. Скажімо, всім цікаво, були Могилевська та Яма коханцями чи ні. Ну не спить Україна, ворочається в ліжках, мене простирадла: спала співачка з танцюристом, чи це все – банальний піар! Або, скажімо, таке: палив Валід Арфуш свій «бентлі» чи це все капості сина Бога, в миру – Андрія Юценка?

Саме «зіркова» складова перетворює програму «Тільки правда?», в якій використовуються серйозні наукові розробки, на розважальне шоу жовтого змісту, яке швидше має характер іншого погляду на світське життя, ніж викривальний. Бо давайте домовимося: публічні люди брешуть за визначенням. Це їхній спосіб життя. Воно, життя, в принципі нудне. Адже самі по собі публічні люди, за невеликим винятком, у побуті малоцікаві. З ними нема про що поговорити, крім них самих, і то – лише з пафосом. Вони мало читають, але грамотні: готові позиватися за якусь невинну газетну замітку, де їх величності згадані не в тому контексті. Вони нічого не дивляться, але скликають прес-конференції з приводу того, що в якомусь телесюжеті їх взяли не тим ракурсом.

Тому мені як глядачеві незручно за мовчазну людину в костюмі - Андрія Миколайовича Волика, президента Міжнародної ліги поліграфологів, людину явно не від світу українських публічних людей, який виступає в програмі «Тільки правда?» постійним експертом і, власне, повідомляє, брешуть гості чи ні. Йому, вочевидь серйозній людині, доводиться вислуховувати Владу Литовченко, яка доводить: «Я не знаю, хто такий Борис Савлохов!», – твердить, що невідомий їй, нині покійний Савлохов квартиру їй не купував і за перемогу в конкурсі краси грошей не засилав. Або бути присутнім при просторікуванні тієї ж пані Литовченко на кшталт: «У мене нема целюліту, бо в нас із вами різне розуміння целюліту», або: «Мільйон (відступне від Ігоря Литовченка після розлучення. – А. К.) – це не гроші».

Або той-таки Валід Арфуш. Справді, поліграф підтвердив: власник журналу «Папарацці» не палив власну машину. Зате він *заперечив твердження пана Арфуша: «Я не відчуваю статевого потягу до своєї секретарки».* Андрій Волик відповідає: «Неправда, відчуваєте», – на що Арфуш миттєво реагує: «А я не знав!», – після чого починає розводитися, мовляв, я не відчуваю такого потягу як людина, але мій чоловічий організм відчуває – як організм, на фізіологічному рівні.

Хочу запитати вченого пана Волика: вам справді цікаво і приємно все це та подібне вислуховувати? Глядачі – нехай, вони заради цього і вмошуються перед телевізором, який дедалі більше перетворюється на формат замкової шпаринки-підглядки. Тут програма «Тільки правда?» цілком виправдовує себе в якості шоу, і як до шоу претензій до неї нема. Проблема в іншому, і вона помітна: у телевізорі на різних програмах та на різних каналах все одно світяться одні й ті самі люди. Так звана тусовка, політичний і нібито культурний бомонд. До цієї одноманітності глядачі висувають цілком справедливі претензії. Ким розбавити стандартний набір публічних людей? Правильно, сторонніми. Людьми зовсім не публічними, які, напевне, і не хочуть ними бути. Але саме сторонні відносно так званого бомонду громадяни можуть, за стратегічним задумом продюсерів, тримати баланс між «зірками» та людьми.

Хоча, за великим рахунком, присутність Андрія Волика у студії не потрібна. Бо піддослідні проходять тест на поліграфі раніше, відповідають на ті ж самі питання, а студія – це, так би мовити, шанс одуматися, переглянути свої погляди, сказати правду і виграти гроші. Між іншим, початкову суму, яку дають за правду – 5 тисяч гривень, виграють майже всі, що дає мені підстави для припущення: саме в такий спосіб учасники шоу отримують гонорар за

одкровення.

Та до справ: у студії учасника не тестують, бо до тіла не приєднані провідки-датчики. Значить, він просто відповідає на запитання, а Андрій Волик порівнює з відповідями під час тестування і робить висновок, правда сказане чи брехня. Проте в такому форматі шоу за експерта це може робити ведучий Андрій Доманський. Експерта, як і експертизу, можна пускати в записі. Проте так втратиться ефект реальності всього, що відбувається, а реальність тепер – головна вимога до телевізійної розваги.

Нарешті кілька суб'єктивних спостережень. В останньому випуску «Тільки правди?» брала участь ведуча новин Нового каналу Катерина Нестеренко. Вона чи не єдина з учасників втілювала суцільний позитив і не збрехала жодного разу. Правда, важко збрехати, коли тебе запитують: «Чи подобається керівництво?», «Чи подобається колектив?», «Чи водили машину в нетверезому стані?», «Чи мала інтимні стосунки з чоловіками подруж?», тощо. Прокололася ця учасниця лише на питанні: «Чи правда, що ви робите найкращі новини?». Душею Катерина Нестеренко відповіла: «Так!», але поліграф заперечив: «Бреше». Справді, важко визначити найкращу програму українських теленовин навіть без поліграфа. Тут як із організмом Валіда Арфуша: розумом секретарку не хоче, але тіло вимагає... За аналогією: Нестеренко разом із командою хоче робити найкращі новини, а насправді робить лише звичайні.

Та питання в іншому: чи не підіграв Андрій Доманський колезі? Надто вже простими звучали питання, надто легко вдалося працівниці Нового каналу виграти на шоу свого ж каналу 25 тисяч гривень. Особливо сумнівною виглядає її перемога на фоні наступного учасника шоу – радіоведучого Максима Шкуратова. Він вивернувся перед глядачами, мов зимова рукавичка: докладно розказав, як його згвалтували, коли працював стриптизером, повідав про період, коли мав проблеми з алкоголем, тобто виявився, по суті, більш сміливим та відвертим, ніж Катерина Нестеренко і навіть ніж Влада Литовченко з її розумінням целюліту, – але грошей все одно не отримав.

І ще одне: чому ведучий анонсує програму та промовляє слогани українською мовою, а коли приходять гості – переходить на російську? Адже гості – наші громадяни, і навіть Арфуш розуміє державну...